

FORTYFIKATOR

www.fortyfikator.pl/artykuly/2021/schron_kurpiki/

[STRONA
GŁÓWNA](#)

[ARTYKUŁY](#)

[ARCHIWA
CYFROWE](#)

[POZOSTAŁE](#)

[KONTAKT](#)

Konstrukcja schronu bojowego „Kurpiki”

Łukasz Drzensła



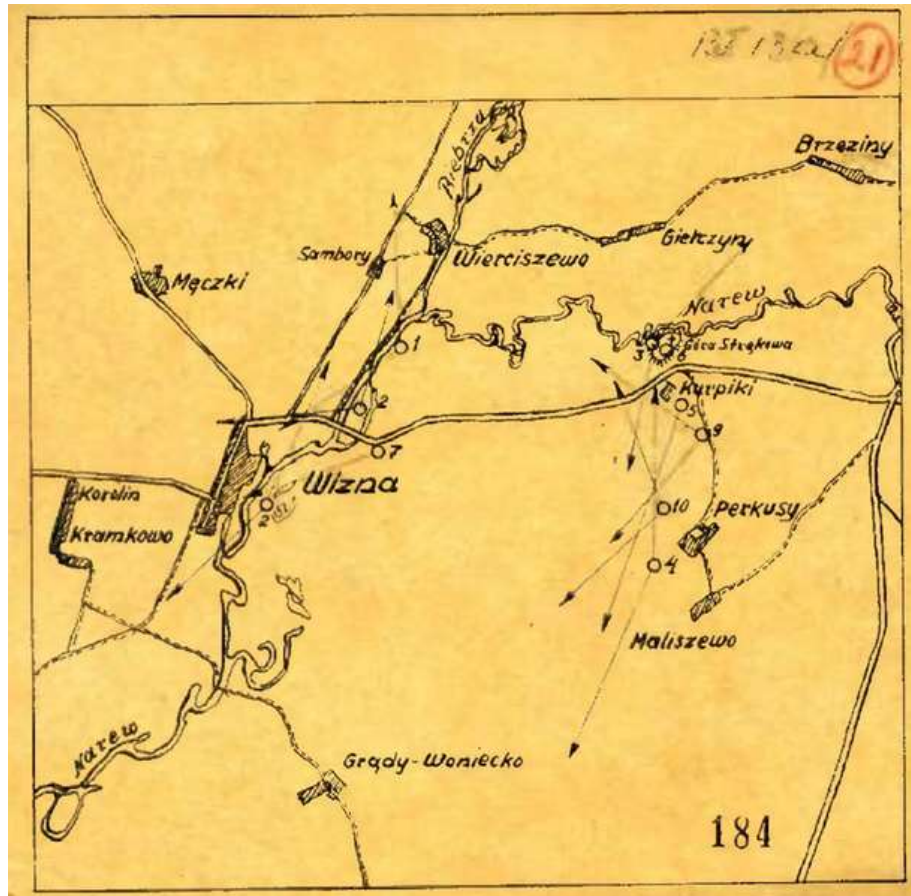
Fot. 01. Schron Kurpiki widziany od strony bocznej. Zwracają uwagę ślady ostrzału. Podobnie jak w Węgierskiej Górze wokół schronu jest w zasadzie plac budowy: przed schronem widoczne są słupy dawnego ogrodzenia, a w lewej części kadru taczka i fragment wagonika obok torów kolejki wąskotorowej. Fotografia dokumentalna.

Wiele publikacji o Odcinku „Wizna” jedynie zdawkowo opisuje konstrukcję schronów, skupiając się niemalże wyłącznie na przebiegu walk. I choć pojawiły się opracowania zbiorczo omawiające obiekty i ich cechy konstrukcyjne (*Wizna* w: Infort 8/1995, *Wielki Leksykon Uzbrojenia* t. 225), wciąż nie podjęto próby szczegółowego opisu żadnego ze schronów. Mimo, że nie da to pełnego obrazu, warto przyrzeć się bliżej obiektowi „Kurpiki”, najlepiej zachowanemu ze schronów pododcinka „Kurpiki”.

Pododcinki

Na Odcinek "Wizna" składały się trzy pododcinki: „Giełczyn”, „Most” i „Kurpiki” będące właściwie odrębnymi pozycjami obronnymi. Ich budowę prowadziło Kierownictwo Robót nr 18D. Rozpoczęła się ona wkrótce po sporządzeniu wstępnych projektów w drugiej połowie kwietnia 1939 r.

Pododcinek „Giełczyn”, położony nad Biebrzą składał się z dużych, silnie uzbrojonych schronów o odporności na ostrzał klasy „305 mm”. Składał się z trzech schronów: „Kołodzieje”, „Gać” i „Giełczyn”.



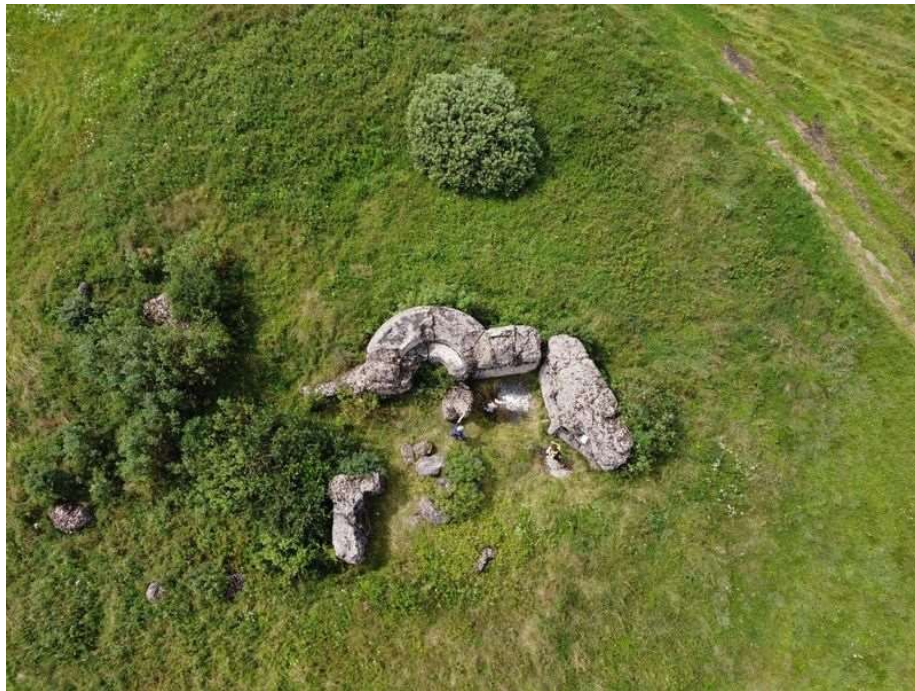
Mapa 01. Fortyfikacje składające się na Odcinek "Wizna" narysowana z pamięci przez mjr Arabskiego. Nie zawiera fortifikacji w rejonie Giełczyna. Numery schronów to prawdopodobnie numeracja budowlana. Mapa za: Arabski Józef, *Umocnienia fortyfikacyjne na rz. Narwii*.

Pododcinek „Most” stanowił pozycję wysuniętą. Składały się na niego dwa schrony małe, o niskiej odporności, niegazoszczelne: obiekt „Sulin-Strumiłowo” oraz „Włochówka”. Niestety, niewiele więcej wiadomo na ich temat. Oba, podobnie jak wszystkie pozostałe obiekty Odcinka „Wizna” zostały silnie wysadzone przez wycofujących się Niemców. Blisko 10 lat temu, Stowarzyszenie „Wizna 1939” wraz z ekipą programu telewizyjnego „Było nie minęło...” zniszczyło koparką zachowaną płytę fundamentową schronu „Włochówka”, zacierając tym samym bezcenne dziedzictwo w postaci subtelnych śladów, które odsłonięte delikatnie dostarczyłyby niezwykle cennych informacji o konstrukcji obiektu. Niestety, ta dewastacja na dobre zaprzepaściła szansę na ich pozyskanie. Pododcinek uzupełniać miały połowe schrony żelbetowe.

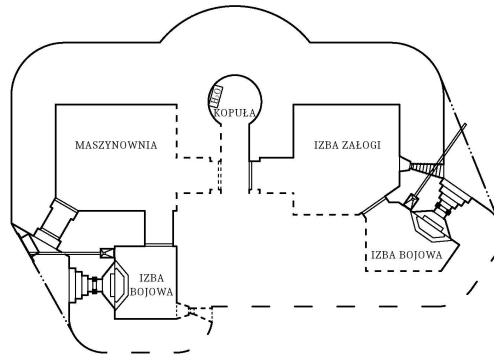
Pododcinek „Kurpiki”, wysunięty na południe, składał się z trzech schronów bojowych, odporności na ostrzał klasy „220 mm”, o średnim uzbrojeniu: „Góra Strękowa”, „Kurpiki”, „Perkusy”. Czwartym obiektem był schron obserwacyjny, pełniący funkcję schronu dowodzenia, na Górze Strękowej.

Konstrukcja

W 1944 r. schron „Kurpiki” został wysadzony i obecnie jest malowniczą ruiną. Jego opis stanowi jedynie próbę rekonstrukcji opartą o badania terenowe, źródła archiwalne oraz fotografie dokumentalne. Był to niewielki schron bojowy, wybudowany w klasie odporności „220 mm”. Grubość ścian wahała się od 1 do 2 metrów. Ze względu na podmokły teren został wybudowany na palach drewnianych (wg J. Arabskiego) oraz w wannie wodoszczelnej. Należy zwrócić uwagę, że wykonano zaokrąglenia naroży ścian, ale naroża stropu zamiast zaokrągłeń otrzymały jedynie ścięte krawędzie. Obiekt składał się z kilku pomieszczeń: podszybia kopuły pancernej, izby załogi, dwóch izb bojowych, przedsionka oraz maszynowni. Nieustalonym pozostaje, czy posiadał wydzieloną szluzę przeciwgazową, czy też izbę filtra przeciwkurzowego i składu paliw (funkcję dwóch ostatnich mogło pełnić jedno pomieszczenie).

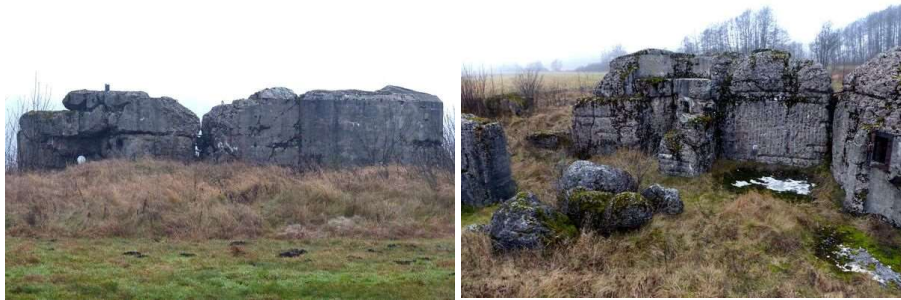


Fot. 02. Ruina schronu Kurpiki z lotu ptaka. Fot. Marcin Dudek.



Rys. Łukasz Drzensła

Rys. 01. Plan schronu. Próba rekonstrukcji.



Fot. 03. Schron od czoła. Po lewej stronie widoczna strzelnica ścienna ckm skierowana silnie na przedpole. Po prawej przedpiersie kopuły pancernej. Zwraca uwagę ścięte naroże przedpiersia. Fot. Łukasz Drzensła.

Fot. 04. Wnętrze obiektu. W centrum kadru podszycie kopuły pancernej, po prawej od niego izba załogi. Fot. Łukasz Drzensła.

Uzbrojenie

Uzbrojenie stanowiły trzy ciężkie karabiny maszynowe: dwa w strzelnicach ściennych oraz jeden w kopule pancernej. Zachowane w podszyciu kopuły pancernej śruby do montażu zbiornika wyrównawczego na wodę chłodzenia ckm wskazują na zamiar użycia ckm-ów Browning lub Maxim (w niektórych umocnieniach planowano już wykorzystanie projektowanych ckm C4). W strzelnicach ściennych użyto (docelowo) gazoszczelnych panczerzy typu 39. Każda ze strzelnic mogła być dodatkowo flankowana przy pomocy broni ręcznej; lewoskrzydłowa z wyłazu, a prawoskrzydłowa ze strzelnicy broni ręcznej o niestandardowym stopniowaniu przeciwykoszetowym. Każdej strzelnicy ściennej ckm towarzyszyła raketnica do oświetlania pola walki. Kopuła pancerna, jaką użyto w obiekcie prawdopodobnie była kopułą gazoszczelną typu 38. Pozostaje nieustalone, czy wyprodukowano ją w 1938, czy 1939 r. Osadzono ją w okrągłym szybie technologicznym, po 1938 r. stosowanym jedynie sporadycznie (zastępowano go wielokątnym).



Fot. 05. Ruina izby bojowej z lewostronną strzelnicą ckm. Fot. Łukasz Drzensła.

Fot. 06. Lewostronna strzelnica ckm. Po lewej lico wyjścia awaryjnego. U dołu fotografii fragment wanny wodoszczelnej. W głębi kadru widoczna prawostronna strzelnica ckm. Fot. Łukasz Drzensła.

Maszynownia

Warto wspomnieć o maszynowni także ze względu na fakt, że dowódca schronu, kpt. Waław Schmidt nie napisał o niej w swojej relacji, choć wspomniał o braku „urządzeń do wietrzenia wnętrza obiektu”. Pozostaje nieustalonym, czy zamontowano w niej którekolwiek z planowanych urządzeń: silnik Diesla, wentylator mechaniczny, wentylator ręczny oraz prądnicę. Wg J. Arabskiego w dużych obiektach fortyfikacji stałej Odcinka „Wizna” planowano elektryczność. Mimo to, w izbie załogi wykonano niszę na lampę naftową, stanowiącą prawdopodobnie oświetlenie awaryjne (jest to jedyna zachowana nisza, mogło być ich więcej). Schron nie otrzymał reflektora. Tłumik wydechu miał być umieszczony w standardowej niszy znajdującej się w nawisie nad strzelnicą ckm.

Perspektywy

Mimo że obiekt stanowi ruinę, można powiedzieć sporo o jego konstrukcji. Pewne kwestie pozostają jednak nierozstrzygnięte. Mogły by je rozwiązać nieznane dotąd fotografie archiwalne, dokumenty bądź zdjęcia lotnicze. Najwięcej informacji dostarczyłoby jednak rozważne odkopanie fundamentu. Zwiedzając fortyfikacje w rejonie Wizny warto zajrzeć do schronu „Kurpiki”, który, niestety, podobnie jak inne obiekty, oprócz schronu dowodzenia, jest często pomijany przez pielęgniących pamięć o obronie Odcinka „Wizna”.

Bibliografia

- Jerzy Sadowski. *Wizna W: Infort 8/1995*

- Pangksen A. I. *Развитие фортификационных форм по данным боевых действий в Финляндии и в бывшей Польше*
- CAW, sygn. I.303.12.3, Instrukcja Fort 1/1938. *Projekt ogólnej tymczasowej instrukcji projektowania obiektów fort.*
- Arabski Józef. *Umocnienia fortyfikacyjne na rz. Narwii*
- Jerzy Sadowski. (2020). *Fortyfikacje Osowca cz. 2*. W: Wielki Leksykon Uzbrojenia. Wrzesień 1939: Tom 195. Warszawa: Edipresse Polska S.A.
- Jerzy Sadowski, Łukasz Drzenska. (2021). *Ewolucja schronów bojowych II RP* W: Wielki Leksykon Uzbrojenia. Wrzesień 1939: Tom 225. Warszawa: Edipresse Polska S.A.
- *SAMODZIELNA GRUPA OPERACYJNA NAREW: Wizna - 1 schron*. <http://www.schrony1939.fortyfikacje.pl/anar.htm> dostęp: 03.10.2021

© fortyfikador.pl 2021